

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PLz. ÚS 1/06-4

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí pléna zloženého z predsedu Eduarda Báránya a zo sudcov Jána Auxta, Juraja Babjaka, Alexandra Bröstla, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Juraja Horvátha, Lajosa Mészárosa a Štefana Ogurčáka 11. októbra 2006 podľa § 6 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov vo veci zjednotenia odchylných právnych názorov senátov Ústavného súdu Slovenskej republiky vyslovených v nálezoch č. k. I. ÚS 51/06-26 z 8. júna 2006, č. k. II. ÚS 72/06-36 zo 14. júna 2006 a uznesení č. k. III. ÚS 24/06-9 z 11. januára 2006 na aplikáciu nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 38/03-89 zo 17. mája 2004 v konaní pred všeobecným súdom, ktorého predmetom je určenie poplatku z omeškania podľa § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z., prijal toto

s t a n o v i s k o :

1. Hmotnoprávne účinky nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 38/03-89 zo 17. mája 2004 o nesúlade § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia,

o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z. s čl. 20 ods. 1 druhou vetou v spojení s čl. 13 ods. 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky uverejneného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pred právoplatným skončením konania pred všeobecným súdom (15. júla 2004), v ktorom sa má aplikovať § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z., nastávajú pre všetkých účastníkov tohto konania e x t u n c .

2. Stratou účinnosti a následne platnosti § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z. na základe nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. PL. ÚS 38/03-89 zo 17. mája 2004 o nesúlade § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z. s čl. 20 ods. 1 druhou vetou v spojení s čl. 13 ods. 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky, uverejneného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky 15. júla 2004, sa obnovuje znenie § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní platné a účinné do nadobudnutia účinnosti zákona č. 138/2003 Z. z., t. j. do 1. júna 2003.

O d ô v o d n e n i e :

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo od decembra 2005 až dosiaľ v nadväznosti na nález ústavného súdu č. k. PL. ÚS 38/03-89 zo 17. mája 2004, uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (ďalej len „Zbierka zákonov“)

15. júla 2004 pod č. 396/2004 Z. z., ktorým ústavný súd vyslovil nesúlad § 38 ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného postenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení zákona č. 138/2003 Z. z. (ďalej len „zákon o zdravotnom poistení“) s čl. 20 ods. 1 druhou vetou v spojení s čl. 13 ods. 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) doručených niekoľko vecne rovnakých sťažností týkajúcich sa rozhodovania všeobecných súdov o výške poplatku z omeškania pri nedodržaní lehoty splatnosti preddavku na úhradu zdravotnej starostlivosti zdravotnou poisťovňou vo vzťahu k zdravotníckemu zariadeniu.

V nadväznosti na vyslovenie nesúladu § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení (ktorý obsahoval percentuálne vyjadrenie poplatku z omeškania, ktorý si môže uplatniť zdravotnícke zariadenie voči zdravotnej poisťovni a opačne) s označenými článkami ústavy, stratilo toto ustanovenie uverejnením v Zbierke zákonov 15. júla 2004 účinnosť a pretože Národná rada Slovenskej republiky do šiestich mesiacov neuviedla toto ustanovenie do súladu s ústavou, stratilo toto ustanovenie 15. januára 2005 aj platnosť.

Percentuálne vyjadrenie poplatku z omeškania v § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení do 1. júna 2003 bolo 0,1 % z dlžnej sumy za každý deň omeškania tak pre zdravotnícke zariadenia, ako aj pre zdravotné poisťovne. Po novelizácii tohto ustanovenia zákonom č. 138/2003 Z. z. (ktoré bolo v tomto znení predmetom posudzovania plénom ústavného súdu z hľadiska jeho súladu s ústavou) s účinnosťou od 1. júna 2003 do 15. júla 2004 bol poplatok z omeškania, ktorý si mohli uplatniť zdravotnícke zariadenia vo vzťahu k zdravotným poisťovňam, 0,01 % a od uverejnenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov 15. júla 2004 vzhľadom na stratu účinnosti (a od 15. januára 2005 aj platnosti) § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení v znení novely zákona č. 138/2003 Z. z. bol poplatok z omeškania „vrátený“ na 0,1 % z dlžnej sumy za každý deň omeškania tak pre zdravotnú poisťovňu, ako aj pre zdravotnícke zariadenie.

Odchylné právne názory senátov ústavného súdu vznikli v súvislosti s určovaním poplatku z omeškania na základe žalôb podaných zdravotníckymi zariadeniami na všeobecné súdy, ktoré rozhodovali o poplatku z omeškania v čase po 15. júli 2004, keď § 38

ods. 4 zákona o zdravotnom poistení nebol už účinný a v niektorých prípadoch ani platný, pričom išlo o nároky založené na základe právnych vzťahov, ktoré vznikli pred 1. júnom 2003, k omeškaniu došlo po 1. júni 2003, ale pred 15. júlom 2004.

Dôvodom vzniku odchylných právnych názorov senátov ústavného súdu boli rozhodnutia odvolacích (krajských) súdov, založené na názore, že hmotnoprávne účinky nálezu ústavného súdu o nesúlade právnych predpisov treba vykladať tak, že platia ex nunc, teda od momentu uverejnenia nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov. Preto nároky vzniknuté do momentu uverejnenia nálezu o nesúlade právnych predpisov sa riadia právnym stavom existujúcim dovtedy. Nový právny stav založený nálezom ústavného súdu sa vzťahuje iba na nároky vzniknuté od uverejnenia nálezu. Vychádzajúc z uvedeného jednoznačne vyplýva, že § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení stratil platnosť a účinnosť v pôvodnom rozsahu dňom 15. januára 2005 a pretože *„nález nemá spätnú účinnosť, preto na právne vzťahy, ktoré vznikli pred jeho vyhlásením v Zbierke zákonov, treba aplikovať § 38 ods. 4 zák. 273/94 Z. z., ktorý upravoval poplatok z omeškania vo výške 0,1 % za každý deň omeškania a od účinnosti zák. č. 138/2003 Z. z. dňom 1. 6. 2003 poplatok z omeškania 0,01 % za každý deň omeškania“* (z vyjadrenia Krajského súdu v Bratislave).

Odchylné právne názory senátov ústavného súdu na aplikáciu nálezu ústavného súdu č. k. PL. ÚS 38/03-89 zo 17. mája 2004 všeobecnými súdmi v súvislosti s určením percentuálnej sadzby poplatku z omeškania podľa § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení vznikli v konaní o sťažnostiach podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, ktoré mali vecne rovnaký, aj keď nie identický obsah, sú nasledovné:

1. Uznesením č. k. III. ÚS 24/06-9 z 11. januára 2006 tretí senát ústavného súdu vo veci, ktorá sa týkala účinkov nálezu ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy sp. zn. PL. ÚS 38/03 zo 17. mája 2004 vyslovil právny názor, že „...účinky nálezu ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu s ústavou vznikajú do budúcnosti -ex nunc, nie spätne. Teda nález ústavného súdu

o nesúlade právnych predpisov nemá účinky do minulosti -ex tunc. V danom prípade by išlo o nedovolenú retroaktivitu...“

Dôsledkom takéhoto právneho názoru bolo, že sťažnosť právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 1 ústavy bola posúdená ako zjavne neopodstatnená a z tohto dôvodu aj odmietnutá pri jej predbežnom prerokovaní.

2. Uznesením č. k. I. ÚS 51/06-26 z 8. júna 2006 prvý senát ústavného súdu vyslovil právny názor, že „(...) Z pohľadu ústavného súdu treba konštatovať, že v danej veci ide o kolíziu medzi princípom zachovávania ústavnosti na jednej strane a princípom právnej istoty na strane druhej. Oba princípy sú súčasťou právneho štátu podľa čl. 1 ods. 1 ústavy. Princíp zachovávania ústavnosti sa realizuje v tomto prípade rozhodovaním ústavného súdu v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ústavy. Princíp právnej istoty sa prejavuje v dvoch smeroch. Jednak je založený na prezumpcii ústavnosti právnych predpisov (až do opačného rozhodnutia ústavného súdu) a jednak na právoplatných rozhodnutiach orgánov verejnej moci vychádzajúcich z prezumpcie ústavnosti. Podľa názoru ústavného súdu prednosť treba dať jednoznačne princípu ústavnosti, a to za súčasného spolupôsobenia určitých bŕzd daných princípom právnej istoty.

Ústava a zákon o ústavnom súde rozdeľujú problematiku hmotnoprávných účinkov nálezov ústavného súdu o súlade právnych predpisov na dve skupiny. Ide predovšetkým o prípady, ktoré boli do momentu uverejnenia nálezov ústavného súdu v Zbierke zákonov už právoplatne ukončené (judikované), a o prípady, ktoré vo chvíli uverejnenia nálezov ústavného súdu v Zbierke zákonov právoplatne ukončené ešte neboli.

(...)

Hoci ústava a zákon o ústavnom súde nemajú výslovné ustanovenia o hmotnoprávných účinkoch nálezov o nesúlade vydaného pred právoplatným skončením konania, treba dôjsť k jednoznačnému záveru, že v týchto veciach nastávajú hmotnoprávne účinky pre všetkých účastníkov konania ex tunc. Ak sa totiž tieto účinky prejavujú ex tunc vo veciach judikovaných právoplatne pred uverejnením nálezov, potom a fortiori musí tomu tak byť vo veciach neskončených právoplatne v momente uverejnenia nálezov o nesúlade.

Opačný výklad je priamym popretím princípu zachovávanía ústavnosti a zároveň neprípustným absolutizovaním princípu právnej istoty“.

V nadväznosti na tento právny názor prvý senát ústavného súdu urobil záver, že interpretácia hmotnoprávnych účinkov nálezu ústavného súdu o nesúlade právnych predpisov, ktorú zastáva krajský súd, je arbitrárna a je v zrejmom rozpore s ústavnou a zákonnou úpravou.

Ústavný súd považuje za potrebné v tejto súvislosti pripomenúť, že podľa čl. 130 ods. 1 písm. d) ústavy a § 18 ods. 1 písm. d) zákona o ústavnom súde môže podať návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov aj všeobecný súd, a to v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou. Ak totiž všeobecný súd dospeje k záveru, že právny predpis, ktorý by mal v konkrétnej prejednávanej veci aplikovať, nie je v súlade s právnym predpisom vyššej právnej sily, má možnosť vylúčiť aplikáciu takéhoto nesúladného právneho predpisu cestou ústavného súdu, ktorý môže nesúlad právneho predpisu vysloviť. Následkom nálezu ústavného súdu by teda logicky vzaté malo byť, že všeobecný súd daný právny predpis nebude pri rozhodovaní veci aplikovať. Pri právnom názore, aký zastáva krajský súd, nemalo by oprávnenie všeobecného súdu podať návrh na vyslovenie nesúladu žiaden konkrétny praktický význam. Hoci by ústavný súd nesúlad predpisu vyslovil, nič by sa tým na hmotnoprávnom posúdení konkrétnej veci nezmenilo, lebo posudzované nároky vznikli ešte v čase, keď bol tento predpis platný a účinný a vzťahovala sa naň prezumpcia ústavnosti.

3. Podstata právneho názoru druhého senátu ústavného súdu je vyjadrená v náleze č. k. II. ÚS 72/06-36 zo 14. júna 2006.

Ak krajský súd rozhodoval vo veci 9. novembra 2005, v čase rozhodovania nebol účinný ani platný § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení (v znení podľa novelizácie vykonanej zákonom č. 138/2003 Z. z.), t. j. už nebol súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky. Z toho vyplýva, že krajský súd v čase svojho rozhodovania nemohol aplikovať na daný prípad § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení v neplatnom znení, t. j.

nemohol potvrdiť nárok na poplatok z omeškania vo výške 0,01 % z dlžnej sumy za každý deň omeškania, ktorý priznal vo svojom rozsudku z 24. novembra 2004 okresný súd, a to bez ohľadu na to, že v čase, keď tento nárok vznikol (december 2003), bolo toto ustanovenie platné a účinné. Podľa názoru ústavného súdu dňom márneho uplynutia lehoty podľa čl. 125 ods. 3 tretej vety ústavy stratilo ustanovenie § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení (v znení podľa novelizácie vykonanej zákonom č. 138/2003 Z. z.) platnosť ex tunc, t. j. bolo anulované od počiatku. Inými slovami na toto ustanovenie zákona o zdravotnom poistení sa hľadí, akoby nikdy nebolo platné, a teda nikdy nebolo súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Za týchto okolností bolo pre rozhodnutie krajského súdu potrebné zodpovedať otázku, aké znenie, a či vôbec nejaké znenie, § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení bolo platné a účinné v čase jeho rozhodovania, t. j. podľa akého znenia § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení mal vo veci krajský súd rozhodnúť. Odpoveď na túto otázku vyplýva z § 41a ods. 3 zákona o ústavnom súde, konkrétne z jeho vyššie citovaného textu za bodkočiarkou. Z tohto textu nesporne vyplýva, že v danom prípade po strate účinnosti (po 15. júli 2004), ako aj po následnej strate platnosti (po 15. januári 2005) posledného znenia § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení „*platí skorší predpis v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením*“, t. j. § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení platil v čase rozhodovania krajského súdu v znení pred nadobudnutím platnosti a účinnosti novelizácie vykonanej zákonom č. 138/2003 Z. z., keď ustanovoval poplatok z omeškania vo výške 0,1% z dlžnej sumy za každý deň omeškania.

V záujme odstránenia akýchkoľvek pochybností o interpretácii textu § 41a ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd považoval za potrebné vysloviť svoj jednoznačný názor na interpretáciu v ňom obsiahnutého slovného spojenia „*platí skorší predpis*“. Podľa názoru ústavného súdu toto slovné spojenie treba vykladať tak, že stratou účinnosti, prípadne platnosti právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého ustanovenia na základe rozhodnutia (nálezu) ústavného súdu sa obnovuje nielen platnosť, ale aj účinnosť „*skoršieho predpisu v znení platnom pred touto zmenou alebo doplnením*“. Takýto výklad je založený na logickom argumente, podľa ktorého samotné obnovenie platnosti skoršieho právneho

predpisu by nemalo žiadny právny význam pre ochranu ústavnosti v konaniach pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci v individuálnych veciach, ktoré neboli ešte právoplatne skončené v čase pred uverejnením príslušného nálezu ústavného súdu v Zbierke zákonov a na ktoré sa mal aplikovať právny predpis (jeho časť, prípadne niektoré jeho ustanovenie), ktorý nie je podľa príslušného nálezu ústavného súdu prijatého v konaní o súlade právnych predpisov v súlade s ústavou.

Na tomto základe ústavný súd dospel k záveru, že krajský súd v danom prípade oprel svoj rozsudok o také znenie § 38 ods. 4 zákona o zdravotnom poistení, ktoré v čase jeho rozhodovania nebolo ani platné, ani účinné, t. j. rozhodol v zjavnom rozpore s ústavou a zákonom, a preto týmto rozsudkom, ako aj postupom predchádzajúcim jeho vydaniu porušil základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu garantované v čl. 46 ods. 1 ústavy a v nadväznosti na to aj jeho vlastnícke právo podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

Právny názor prvého a druhého senátu ústavného súdu síce vyjadrený v odôvodnení ich rozhodnutí používa iné argumenty (prvý senát argumentuje hmotnoprávnymi účinkami nálezu ústavného súdu o súlade právnych predpisov, druhý senát argumentuje legislatívno-právnymi dôsledkami straty účinnosti a platnosti sporného ustanovenia zákona o zdravotnom poistení v čase rozhodovania všeobecného súdu), tieto sa však vzájomne nevyklučujú, ale sú skôr „skúškou správnosti“ pre rovnaký právny záver vyjadrený vo výrokoch ich rozhodnutí.

V súvislosti s právnym názorom prvého a druhého senátu je potrebné uviesť, že ani jeden z nich nespochybnil právny názor tretieho senátu ústavného súdu, podľa ktorého účinky rozhodnutia ústavného súdu v konaní podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy sú ex nunc, ale rešpektujúc tento názor, aplikoval ho na neskončené konania o určení poplatkov z omeškania berúc do úvahy zmenu právnej úpravy v dôsledku nálezu ústavného súdu.

Odchylné právne názory senátov ústavného súdu ovplyvnili ich rozhodovanie a vytvorili nevyhnutnosť ich zjednotenia podľa § 6 zákona o ústavnom súde prijatím stanoviska pléna ústavného súdu.

Vzhľadom na tieto argumenty sa ústavný súd priklonil k názoru prvého a druhého senátu.

Senáty sú v ďalších obdobných konaniach o sťažnostiach viazané týmto uznesením ústavného súdu.

K tomuto uzneseniu sa pripája odlišné stanovisko sudcu Juraja Babjaka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. októbra 2006